

'Faşizm iki insan arasındaki ilişkiyi başlar'

İletişimsizliğin şahikalarında geçirdiğimiz bugünleri, iki insan arasındaki ilişki üzerinden anlayabilmek için önemli bir yerde duruyor "İza'nın Şarkısı". Romanı pek çok yönüyle anmak, farklı duyuşlarla okuyabilmek mümkün ancak **Magda Szabó**'nun hikâyesinin merkezine oturan ve okurların da peşinden sürüklendiği tema; iki insan arasındaki iletişim-sizlik...

ERAY AK

erayak@cumhuriyet.com.tr

hissediliyor. İza'nın Şarkısı, buna bakarak Szabó'nun yazarlık yolundaki ustalığını perçinleme çabasının önemli bir verimi olarak dikkat çekiyor.

EMPATİ DENEN MUCİZE

İletişimsizliğin şahikalarında geçirdiğimiz bugünleri, iki insan arasındaki ilişki üzerinden anlayabilmek için önemli bir yerde duruyor İza'nın Şarkısı. Romanı pek çok yönüyle anmak, farklı duyuşlarla okuyabilmek mümkün ancak Szabó'nun hikâyesinin merkezine oturan ve okurların da peşinden sürüklendiği tema bu; iki insan arasındaki iletişim-sizlik... Szabó'nun romanın odağına aldığı tema uyarınca ise akla bir başka önemli yazar olan Ingeborg Bachman ve başyapıtı sayılan Malina geliyor.

Ingeborg Bachman Malina'da çarpıcı bir saptamayla karşımıza çıkar. Yakın zamanda yitirdiğimiz Ahmet Cemal'in çevirisiyle; "Faşizm, atılan ilk bombalarla başlamaz, her gazetede üzerinde bir şeyler yazılabilecek olan terörle de başlamaz. Faşizm, insanlar arasındaki ilişkilerde başlar, iki insan arasındaki ilişkide başlar," der Bachman romanın bir bölümünde.

Bachman'ın bu saptamasını, tıpkı Szabó'nun romanı gibi pek çok yönüyle okumak mümkün ancak yazarın temelde dikkati çektiği nokta; iki insan arasındaki ilişkiden dünyanın uçurumlarının ya da felaketlerinin nüvelerini toplamanın mümkünlüğü ki bugün geline nokta, Bachman'ın saptamasının ne kadar yerinde olduğu ortaya çıkıyor. Dahası şu soru da akla geliyor: Eğer Bachman'ın söylediğini anlayabil-

Magda Szabó

seydik dünyanın bu hâlini görür müydük?

İza'nın Şarkısı'nda **Magda Szabó** da Bachman'ın bu vurucu saptamasının ete kemiğe bürünmüş hâlinin romanını yazmış işte. Aile içinde de olsa iki insan arasındaki ilişkinin taşınabildiği farklı boyutlar, bencilce gösterilen şefkatin yol açabileceği durumlar, bir adım ötesinde ise empati de-

nen basit ama mucizevi davranış biçiminin ne kadar kolay ve aslında ne kadar zor olduğunu resmi çiziliyor yazar tarafından romanda. Bununla birlikte daha pek çok temanın etrafında gezilip yeri geldiğinde bam telinden yakalanıyor... Bu bağlamda pek çok temanın aynı anda yürüdüğü söylemek mümkün Szabó'nun romanında. Ölüm, yurttan kopartılış, aile, iletişim, iletişimsizlik, ilişki, ilişkilerdeki faşizm, bencilik, yaşlılık... Bu büyük tema, olgu ve duygu orkestrasının şefi olarak da **Magda Szabó** yu görüyoruz. Kendi başlarına da yıldız gibi parlayacak tüm bu tema ve duygu zenginliğini, kendi hikâyesine hizmet eder hâle getirebilmiş Szabó.

ESARETE DÖNEN MİSAFİRLİK

Roman hikâyesini anlatmaya ise bir ölümlü başlıyor. Vince'nin ölümü bu; romana ismini de veren kahramanımız İza'nın babası... Ağır geçirdiği bir hastalık döneminden sonra kanserden ölüp kırk dokuz yıllık eşine, kızına ve hayatına veda ediyor. Ancak bu ölüm

bir başka ölümün de tetikleyicisi olarak yerleştirilmiş hikâyenin akışına. Diğer ölüm de roman boyunca ismini öğrene-meyeceğimiz "yaşlı kadın" yani İza'nın annesinin ölümü. Bir ölümlü başlayıp diğeriyle biten bir roman bu anlamda İza'nın Şarkısı ama mesele bu ölümlerden çok özellikle ikinci ölümün sebepleri üzerine kurulmuş romanda. Szabó, "yaşlı kadın"ın ölümüne giden yolda, iki insan arasında başlayan faşizmin yol haritasını gösteriyor.

Bu ölümler bir döngünün tamamlanışını, bir dönemin bitip yenisinin başladığını, bir neslin yerini yenilerine bıraktığını; dolayısıyla doğanın, işlevini her şartta yerine getirdiğini de söylüyor bize aynı zamanda. Fakat okur olarak bizlerin odaklanması gereken nokta bu iki ölüm arasında yaşananlar, kahramanlarımızın başından geçenler...

"Yaşlı kadın", kırk dokuz yıllık hayat arkadaşı yaşama veda edince İza tarafından, yaşadıkları kasabadan Budapeşte'ye davet edilir. "Yalnız kal-mayacaksın," der İza yaşlı annesine... "Evi satarsın, Budapeşte'ye gelip benim yanına yerleşirsin."

Az sonra okuyacağınız, annesinin duyumsadıklarında ise pek çok şey gizli. Bir yaşının hislerinden tutun da kızı dahi olsa kendisini yalnız bırakabileceği korkusuna kadar pek çok şey...

"Korktuğu şeyler başına gelmeyecekti demek, ne boş gün ve geceler ne kiracılar olacaktı ne de bitmek bilmeyen işsiz güçsüz haftalar. İza işten döndüğünde her şeyi hazır bulacaktı ve boş zamanlarını birlikte geçireceklerdi, eskisi gibi... İza'nın onu yüzüstü bırakmayacağını bili-yordu ama az önce önerdiği şeyi ne umut ne de hayal etmeye cesaret edebilmişti."

Romanın tüm meselesi de bu noktadan sonra alevleniyor. Yıllardır yaşadığı topraklarından kızı tarafından "iyi ni-yetli" de olsa koparılışının hikâyesine evriliyor roman. Yaşlı kadının yaşadığı topraklardan koparılış ve komünizm artığı bir başkentte yaşamaya başlayışı, kendisi için de sonun başlangıcı oluyor. Evinden çok zaman önce ayrılan ve doktor olarak Budapeşte'de yaşamına devam eden İza için annesinin evinde ağırlamanın "bencilce bir şefkat" gösterisine dönüşmesi; dahası bu misafirliğin "yaşlı kadın" için hapisliğe evrilmesi, romanın güçlü bitişine doğru gidilen yolun taşlarını döşeyen önemli duraklar olarak dikkat çekiyor.

İza'nın Şarkısı göz göre göre kayboluşu, yok oluş ve yok edişi, bencilce bir şefkatin insan için nasıl tehlikeli bir silaha dönüşebileceğini anlatma derdine düşmüş bir roman. Bu bağlamda sadece zamanını değil, bugünü ve geleceği de kapsıyor. ■

İza'nın Şarkısı / **Magda Szabó** / Çeviren: Hakan Tansel / **Yapı Kredi Yayınları** / 224 s.